ISLAMSKO BANKARSTVO - NOVI KONCEPT BANKARSTVA

Admir Dudić, dipl. ecc.

Internacionalni – Univerzitet u Novom Pazaru
Novi Pazar, Srbija
admir01@live.com

UDK: 336.71:28

Apstrakt

Islamsko bankarstvo je jedna od najbrže rastućih grana na svijetu. Iako relativno nova pojava, uspjela je da poveća aktivu, kojom upravlja, na više od jednog biliona američkih dolara. Islamsko bankarstvo se razlikuje od klasičnog bankarstva po tome što je njena aktivnost temeljena na islamskom pravu (šerijat), koji zabranjuje davanje i uzimanje kamate ("riba"). Također, zabranjeno je investirati u poslove čiji je sadržaj suprotno šerijatu. Iako su se ove norme, u različitoj mjeri, praktikovale od strane muslimana od početka Islama, Islamsko bankarstvo predstavlja poduhvat da se ove norme primjenjuju u modernim uslovima.

Ključne riječi: Islamsko bankarstvo, islamske finansije, bankarstvo, beskamatno bankarstvo

ISLAMIC BANKING - A NEW BANKING CONCEPT

Abstract

Islamic banking is one of the fastest growing sectors in the world. Although it is a relatively new phenomenon, it has been able to attract assets worth more than one trillion US dollars. Islamic banking differs from classical banking, because its activity is consistent with the principles of Islamic sharia law, which prohibits the giving and taking of interest ("riba"). Furthermore, sharia prohibits investing in businesses that provide goods or services considered contrary to Islamic principles. Although these principles have been applied in varying degrees by Muslims since the advent of Islam, Islamic banking represents a concept which tries to apply these principles in a modern context.

Keywords: Islamic banking, Islamic finance, banking, interest-free banking

JEL codes: G21

UVOD

U ovom radu biće reči o islamskom bankarstvu, kao specifičnom obliku bankarstva koje pokušava da izbjegne zabranu plaćanja i primanja kamate koju propisuje Islam, poslujući na bazi podjele profita ili pomoću drugih dozvoljenih oblika. Tako da su islamske finansijske institucije one čiji su ciljevi i operacije zasnovani na principima Kur'ana, na osnovu čega se mogu i odvojiti od konvencionalnih finansijskih institucija koje nemaju ovakve preokupacije. Nakon svega, čini se da bi boljem razumijevanju islamskih finansija (koje obuhvataju ne samo bankarstvo, već i

zajedničke fondove, osiguravajuća društva i druge nebankarske institucije) sigurno više pomoglo izlaganje osnovnih principa njihovog poslovanja, nego pokušaj preciznog definisanja, pa ovaj tekst predstavlja upravo takav pokušaj. Islamsko bankarstvo, kao institucija, postoji tek nekoliko decenija, zbog čega se često smatra fenomenom modernog doba. Istina je da su organizacije koje se uspostavljaju kao alternativa konvencionalnim bankama i finansijskim institucijama relativno novija pojava (ukoliko se zanemari činjenica da su u muslimanskom svijetu uvijek postojala kreditna društva u sklopu humanitarnih organizacija, koja su pozajmljivala novac na beskamatnoj osnovi), međutim, osnovna praksa i principi na kojima se bazira rad islamskih banaka bili su opšte prihvaćeni tokom istorije u cijelom svijetu. Evidentno je da su islamom dopuštene finansijske aktivnosti predominantno praktikovane u srednjem vijeku u Španiji, Mediteranu, pa sve do Indije, da su muslimanski trgovci bili redovni posrednici u brojnim trgovinskim transakcijama i da su mnogi koncepti, tehnike i instrumenti "islamskih finansija" kasnije prihvaćeni od evropskih finansijera i biznismena.

HISTORIJAT ISLAMSKOG BANKARSTVA

Moderne islamske banke se prvo pojavljuju u Egiptu početkom 1960-ih godina. Napor uložen pre svega od strane ekonomiste Ahmada El Nedždžara rezultirao je otvaranjem prve islamske banke 1963. godine. *Mit Ghamr Saving Bank* je bila u obliku štedionice zasnovane na dijeljenju profita. Banka u svom poslovanju nije naplaćivala kamatu, već je investirala u trgovinu ili industriju, direktno ili u partnerstvu sa drugima, i dijelila profit sa svojim štedišama. Dakle, funkcionisala je kao štedionica i investiciona institucija, a ne kao komercijalna banka. Ipak, 1967. godine je napustila eksperiment beskamatnog modela poslovanja i pretvorila se u konvencionalnu banku zbog sve većeg pritiska tadašnje egipatske vlade koja nije bila blago naklonjena ovom eksperimentu.

Od tada pa na dalje osnivanje islamskih banaka postalo je stalna tačka dnevnog reda međuvladinih konferencija islamskih zemalja. Veliki institucionalni podsticaj osnivanju islamskih banaka dale su Konferencija ministara islamskih zemalja u Karačiju 1970. godine, Islamski samit u Lahoreu 1974., Prva islamska konferencija islamskih ekonomista u Meki 1976., Međunarodna ekonomska konferencija u Londonu 1977. i druge.

Organizacija islamskih zemalja (*Organization of Islamic Countries* - OIC) osnovala je 1975. godine Islamsku razvojnu banku (*Islamic Development Bank* - IDB) kao zajmodavnu ustanovu za unapređivanje ekonomskog razvoja i trgovine između zemalja članica. Glavno sjedište banke nalazi se u Džidi (Saudijska Arabija), dok su kasnije otvoreni i regionalni uredi u Rabatu (Maroko), Kuala Lumpuru (Malezija), a zatim i tzv. Reprezentativni ured u Kazahstanu, u gradu Almati. Iste godine formirana je i prva privatna islamska banka – *Dubai Islamic Bank*.

U Azijsko-pacifičkom regionu promjene su bile znatno sporije. *Philippine Amanah Bank* (PAB) je osnovana 1973. godine predsjedničkim dekretom kao specijalizovana bankarska institucija. Iako bez zvaničnog vezivanja islamskog karaktera za

poslovanje banke, ona je u stvari predstavljala odgovor filipinske vlade na proteste muslimanske zajednice i uspostavljena je da bi služila njenim specijalnim bankarskim potrebama. Međutim, poslovala je na dualnoj osnovi, kao konvencionalna i islamska banka.

U Maleziji je 1963. godine uspostavljena Muslim Pilgrims Savings Corporation-finansijska institucija koja je pomagala štednju za finansiranje obavljanje hodočašća u Mekku (hadždž). Ova institucija je do 1969. godine evoluirala u *Pilgrims Management and Found Board* ili „*Tabung Haji*“, kako je popularno nazvana. Iako ona nije predstavljala banku, njen uspjeh dao je podsticaj za uspostavljanje *Bank Islam Malaysia Berhad* koja predstavlja prvu islamsku komercijalnu banku u Maleziji.

Islamski bankarski pokret nije bio ograničen na islamske institucije u muslimanskim zemljama. U Luksemburgu je 1978. godine osnovana *Islamic Banking System* (sada *Islamic Finance House*) i smatra se prvom islamskom financijskom institucijom u Evropi. Ubrzo nakon nje osnovane su i *Islamic Bank International of Denmark* u Kopenhagenu i *Islamic Investment Company* u Melburnu (Australija). Zapadne banke su bile aktivne u islamskim finansijama od početka. Radilo se uglavnom o uzimanju međubankarskih depozita od islamskih financijskih institucija, koji su bili prikupljeni od muslimanskog stanovništva u zemljama u kojima su djelovale. Zapadne banke koje su primile te međubankarske depozite složile su se da koriste dobijena novčana sredstva u skladu sa islamskim principima. Neki od najatraktivnijih zapadnih učesnika dosad su bili Citibank i Union Bank of Switzerland, koje imaju svoje šaltere („*windows*“) za beskatno poslovanje.

PRINCIPI ISLAMSKOG BANKARSTVA

Vodeći principi islamskog financijskog sistema predstavljaju skup zakona i odluka, to jest šerijatskih principa koji upravljaju ekonomskim, socijalnim, političkim i kulturnim aspektima islamskih društava. Šerijat proizilazi iz Kur'ana (Allahovog govora) kao i praksu i objašnjenja Poslanika Muhammeda. Osnovni princip islamskog bankarstva je da je ono oslobođeno kamate (*riba*). Zabrana davanja ili primanja kamate propisana je u više poglavlja (Sura) muslimanske Svete knjige Kur'ana. Za muslimana vjernika, kamata je problematičan elemenat, jer Allah, dž.š., u Kur'anu kaže:

Oni koji se kamatom bave dići će se kao što će se dići onaj koga je dodirom šejtan izbezumio, zato što su govorili: 'Kamata je isto što i trgovina'. A Allah je dozvolio trgovinu, a zabranio kamatu. (Kur'an, El-Bekara: 275)

Kao što se može vidjeti, kamata je strogo i decidno zabranjena i ova činjenica se ne smije negirati ni na koji način. Također se u ovoj rečenici iz svete knjige muslimana može vidjeti da postoji razlika između kamatnih transakcija i trgovina, jer je trgovina (i time profit koji se dobija na taj način) dozvoljena.

Obzirom da je kamata zabranjena, neophodno je objasniti šta je kamata prema šerijatu. Najjednostavnija definicija da je kamata trgovanje jednom vrstom robom (koja je u obliku novca ili hrane), za istu vrstu robe gdje nastaje višak jedne

nadoknade nad drugoj. Pored toga postoje i druga specifičnija pravila, ali ovo osnovno pravila nam ukazuje da se ne smije mijenjati istovjetna roba (prije svega novac) za različitu količinu istovremeno ili uz odlaganje.

Teoretičari islamske ekonomije pokušavali da objasne zabranu kamate ekonomskim razlozima (sprečavanje potpune zaposlenosti/ onemogućavanje međunarodne monetarne krize, koje se po Kanu zasnivaju na instituciji kamate...), kao i mnogi drugi koji su pokušali objasniti štetnost kamate. Međutim na tom putu su nailazili na mnoga opiranja od raznih ekonomista, a prije svega bankara, kojima taj dio objašnjenja nikako nije odgovarao. Međutim kako vrijeme odmiče ispostavlja se da je jedan od najvećih faktora i razloga krize koja je pogodila svijet 2008. godine je bila upravo kamata. Kada se dobro analizira kamata i razlozi zbog čega je ona zabranjena, vidjet ćemo da se u tom slučaju oslikavaju principi na kojem se temelji islamska ekonomija. Zašto? Kada sagledamo sistem bankarstva danas dolazimo do sljedećeg zaključka, a to je: banka nema rizik, objasniti nije teško, da bi podigli kredit znamo kakva je procedura, moramo imati obezbjeđenje imovine u vrijednosti kredita tj. 20% više, također u nekim slučajevima moramo imati žiranta, i na taj način banka obezbjeđuje sebi imovinu ukoliko bi došlo do problema vraćanja kredita da banka može to "naplatiti" odnosno uzeti vašu imovinu (hipoteku) koju ste založili. U suprotnom korisnik kredita ima veliki rizik ukoliko posao ne krene kako ga je isplanirao, da ne bi ostao i bez novca i bez imovine. Pa da li je to realnost poslovanja? S druge strane islamsko bankarstvo je i te kako realno, jer islamska banka nudi krediti i u slučaju da posao krene pozitivno zarada se dijeli srazmerno uloženoj količini, također ukoliko dođe do gubitka u poslovanju također se taj gubitak dijeli srazmjerno uloženom, u ovom primjeru to se može nazvati partnerski odnos.

Relevantno u ovakvoj zabrani jeste zaštita slabijih od eksploatacije. Investicije moraju biti u etičkom sektoru (ne može biti investicija u sektore koji su vezani za alkohol, kockanje, pornografiju ili drugu moralno diskutabilnu aktivnost). Poslovanje kompanije, također, mora biti etičko.

ALTERNATIVE POSLOVANJE KOJE NUDI ISLAMSKA BANKA

- 1. Partnerski odnos** - Ovaj ugovor se realizuje tako što postoji osoba koja ima mašine, zgradu, zemljište i radnu snagu, ali nema novca za pokretanje biznisa, ulazi u partnerski odnos sa finansijskom institucijom (ili pojedincem koji ima novac). Šta znači partnerski odnos? To znači da će se, ako je vrijednost zgrade, zemljišta, itd. 50.000 € a za pokretanje posla treba još 50.000 € koje će se uzeti od finansijske institucije, posao koji se bude obavljao i profit koji se bude zarađivao, dijeliti po 50% (privredniku i finansijeru). Ali, i ako se bude poslovalo sa gubitkom od na primjer 10.000 €, i to će se dijeliti također na 50%, tj. po 5.000 € će biti gubitak. To je realnost islamske ekonomije. Ili, na primjer, ukoliko jednom preduzetniku treba neka određena fizička roba u vrijednosti od 10.000 €, a on nije u finansijskoj mogućnosti doći do te robe, on se može obratiti finansijskoj instituciji da mu je potrebna roba. Finansijska institucija će nabaviti

određenu robu za 10.000 €, prodati je preduzetniku za 11.000 €, a da on njoj (finansijskoj instituciji) plati robu za godinu dana. Ovo je trgovina, a trgovina je dozvoljena u islamu, obzirom da predmet ugovora nije novac, nego fizička roba, koja se ne može sigurno plasirati na tržištu. Smatrajući da se partnerstvo ne može primjenjivati u svim okolnostima, Šerijat je odredio i druge načine dozvoljenih transakcija.

2. **Dobrotvorni zajmovi** - Ovo su beskamratni zajmovi koje, kako se po Kur'anu savjetuje muslimanima, treba davati onima kojima su potrebni. [4, str. 244] To je onda kada banka daje novac na zajam određenoj osobi ili preduzeću na određeno vrijeme, a za uzvrat ne traži nikakvu nadoknadu kao što je kamata ili slično. Međutim, također može i da bude obrnuta situacija, tj. kada određeno lice daje novac banci na korišćenje, tada banka može da koristi novac za svrhe koje su joj potrebne bez nadoknade, tj. kamate koje bi trebala da se plati za taj novac, ali, u ovom slučaju lice koje je dalo novac banci, može taj isti novac da podigne iz banke kada god želi;
3. **Prodaja sa odgođenim plaćanjem** - Ovom transakcijom omogućava se prodaja nekog proizvoda na osnovu odgođenog plaćanja u ratama ili odjednom. Cijena proizvoda se ugovara između kupca i prodavca u vrijeme prodaje, i ne uključuje nikakve promjene zbog odgođenog plaćanja. [4, str. 244] To je, na primjer, ako prodajemo određenu robu za neku cijenu - na primjer, auto koje u ovom trenutku cijenimo za gotov novac 20.000 €, međutim, kupac nam traži da plaća auto na duži vremenski period, recimo na rate od 3 godine - u ovom slučaju prodavcu auta je dozvoljeno da poveća cijenu auta, na primjer na 24.000 €, ukoliko se i kupac auta slaže sa time, a potrebno je i da sklope ugovor o kupoprodaji na odgođeno plaćanje u vrijednosti od 24.000 €;
4. **Kupovina sa odgođenom isporukom** - U ovoj transakciji kupac plaća prodavcu punu ugovorenu cijenu specifičnog proizvoda kojeg prodavac obećava da će isporučiti određenog dana u budućnosti. Ova transakcija je ograničena na proizvode čiji kvalitet i kvantitet mogu biti potpuno određeni u vrijeme sklapanja sporazuma. [5, str. 164-166] Sljedećim primjerom ćemo objasniti: finansijer kupuje robu unaprijed od farmera. Farmer odmah dobija gotovinu i tim novcem može kupiti potrebno sjeme i ostalu opremu. Nakon žetve, finansijer će dobiti robu. Glavni razlog zašto bi finansijer pristao na ovakav ugovor je taj što bi mogao da dobije željenu robu jeftinije nego kada kupuje gotovu robu;
5. **Iznajmljivanje** - U ovoj transakciji jedno lice iznajmljuje određeni proizvod za određenu sumu novca i za određeni vremenski period. Ovo lice može također da pregovara o kupovini zakupa ovog proizvoda, pri čemu u isplatu spada i dio koji ide ka konačnoj kupovini i transferu vlasništva nad tim proizvodom. [5, str. 137]
6. **Prodaja pri kojoj je trošak proizvodnje uvećan za profit** - U ovoj transakciji prodavac informiše kupca o svom trošku nabavke ili proizvodnje određenog proizvoda, a zatim se između kupca i prodavca ugovara margina profita, tj. razlika između troška proizvodnje i prodajne cijene, ili iznos za

koji prodavac povećava cijenu da bi platio troškove i omogućio sebi profit. [4, str. 245]

Treba napomenuti da gornja lista ne mora da se smatra konačnom i isključivom, niti su u njoj sadržane sve transakcije koje su, ili koje mogu biti dozvoljene. O dopustivosti nekih drugih oblika transakcija odlučuje se na osnovu njihove kompatibilnosti sa izvorima Šerijata. Odluku o njihovoj dopustivosti donose pravnici koji su dobro upoznati sa izvorima ovoga zakona.

ISLAMSKO BANKARSTVO DANAS OPŠTI PREGLED

Islamsko bankarstvo je jedno od najbrže rastućih svetskih finansijskih sektora, za koje je interes ulagača bio evidentan i pre globalne finansijske krize, ali se sa njenim rasplamsavanjem dodatno povećao zbog nastojanja investitora da pronađu alternativne načine ulaganja. Prema nekim procenama, vrednost tzv. „globalnog muslimanskog tržišta” iznosi oko bilion dolara. Stopa rasta populacije na ovako definisanom prostoru će se povećavati za 1% svake decenije, pa su potencijali rasta tržišta više nego očiti.

O pozicioniranju novog igrača u finansijskoj industriji svedoči i Prva islamska finansijska konferencija (FIFC), održana u oktobru prošle godine u Dohi u organizaciji finansijske konsultantske korporacije Bait Al Mashura Financial Counselling, kojoj su pored finansijskih stručnjaka iz islamskih zemalja prisustvovali i njihove kolege iz SAD i Evrope. Tom prilikom islamsko bankarstvo je promovisano kao ozbiljna alternativa konvencionalnom bankarskom sektoru, sa fokusom na rešenjima koja bi istovremeno obezbedila modernizaciju usluga i poštovanje šerijatskog kodeksa, a razmatrane su i mogućnosti intenzivnije ekonomske saradnje. Za ambasadore akreditovane u Kataru održan je poseban seminar na kome su upoznati sa suštinom etičkog kodeksa i pravilima koja islamsko bankarstvo razlikuju od konvencionalnog.

Islamske banke, njih više od 350 u 80 zemalja svijeta, ostvarile su vrtooglavi prihod u 2011. godini, raspolazu sa hiljadu milijardi dolara, što je 18 odsto više u odnosu na prethodnu godinu, piše belgijski list La Libre Belbique.

U svijetu danas djeluje 325 islamskih banaka. Iako se većina njih nalazi u arapskim zemljama, sve ih se više otvara i u drugim državama. Tako, u Australiji postoje dvije, na Bahamima šest, u SAD-u čak 38, u Danskoj, Francuskoj i Irskoj po jedna, u Njemačkoj i Švicarskoj djeluje po pet islamskih banaka, u Velikoj Britaniji 23, u Luksemburgu četiri, te u BiH jedna – Bosna Bank International, jedina banka u jugoistočnoj Evropi koja posluje po islamskim finansijskim principima. Prema ocjeni profesora ekonomije sa Durham University iz Škotske Rodney Wilson-a, rast islamskih banaka u posljednje dvije decenije “krajnje je impresivan i nema sumnje da će u budućnosti biti nastavljen. Široka baza njihovih klijenata, obim poslova koje obavljaju, kao i stalno podizanje nivoa obučenosti osoblja, osnova je za vjerovanje da se ne radi o prostom i prolaznom fenomenu.” [6]

Najveća islamska banka je El Rajhi Banking & Investment Company” (Saudijska Arabija), sa kapitalom od približno deset milijardi dolara, koja ima svoje filijale na Zapadu, prvenstveno u Londonu i Luksemburgu. El Barekeh Group, također iz Saudijske Arabije, osnovana 1982. godine, predstavlja drugu najveću bankarsku instituciju ove vrste. To je najveća investirajuća kompanija u Londonu i suvlasnik je dvanaest različitih finansijskih institucija. Slijedi Dar El-Maal El-Islam sa sedištem u Ženevi, registrovana 1981. To je zapravo holding kompanija koja posluje na svim kontinentima kroz mrežu islamskih finansijskih institucija, investicionih kompanija i islamskih osiguravajućih društava. Četvrta po veličini islamska finansijska institucija je Kuwait Finance House koja je skoro sasvim u posjedu kuvajtske vlade.

Slika 1. Rangiranje najvećih islamskih banaka u svijetu

Izvor: The Banker, novembar 2007. godine

Rang	Finansijska Institucija	Država	Kapitalizacija u \$m
1.	Bank Melli Iran, Tehran	Iran	35,493,32
2.	Bank Saderat Iran, Tehran	Iran	34,840,09
3.	Takaful IBB Bertiad	Brunei	31,535,19
4.	Al Rajhi Bank	Saudijska Arabija	28,093,12
5.	Bank Mellat, Tehran	Iran	25,128,62
6.	AmIslamic Bank Berhad	Malezija	22,263,25
7.	Kuwait Finance House, Safat	Kuvait	21,836,22
8.	Bank Tejarat, Tehran	Iran	18,945,38
9.	Dubai Islamic Bank, Dubai	UAE	17,544,98
10.	Blom Bank	Liban	14,219,78
11.	Bank Sepah, Tehran	Iran	13,913,53
12.	Parisian Bank	Iran	10,483,10
13.	Abu Dhabi Islamic Bank	UAE	9,881,67
14.	HSBC Amanah	VB	9,725,00
15.	National Commercial Bank Ltd, Jeddah	Saudijska Arabija	9,175,97
16.	Bank Rakyat	Malezija	7,784,77
17.	Al Baraka Banking Group	Bahrein	7,625,83
18.	Banque Saudi Fransi	Saudijska Arabija	7,302,54
19.	Maybank	Malezija	6,290,68
20.	Samba Financial Group	Saudijska Arabija	5,911,88

ISLAMSKO BANKARSTVO U TURSKOJ

Na Istambulskoj berzi (ISE) od 6. januara 2011. godine funkcioniše indeks pod tikerom KATLM (katilimendeksi.org/en) koji prati 30 kompanija čije je poslovanje u skladu sa šerijatskim zakonom, a među kojima su i telekomunikacioni gigant „Turk Telekom“, lanac trgovine na malo „Birleşik Magazalar“ i fond za nekretnine „Emlak Konut“. Šerijatski islamski indeks je prvi indeks te vrste koji se nudi u Turskoj, sa ciljem da se poveća trgovina sa regionima Bliskog istoka i Sjeverne Afrike i podstakne razvoj islamskog bankarstva. Po njegovim principima, koji se razlikuju od konvencionalnih finansijskih pravila, za sada u Turskoj posluju četiri banke (Al Baraka, Bank Asya, Kuveyt Turk i Turkiye Finans). Iako je Turskoj i dalje dominantan partner EU, ona postepeno povećava trgovinu sa drugim muslimanskim zemljama, posebno onima na Bliskom istoku sa kojima je uspostavljena i slobodna trgovinska zona. Turska ne krije ambicije da postane vodeća regionalna sila u segmentu islamskog bankarstva, koje u ovoj zemlji bilježi značajniji uzlazni trend od 2004. godine. U avgustu 2010. godine Kuvejt Turk Katilim Banka, sa sedištem u Istanbulu, prodala je svoje prve sukuke ili islamske obveznice i prikupila 100 miliona dolara. Trenutno, samo oko 5% depozita, sredstava i kredita u Turskoj drže banke koje posluju po principima islama, ali analitičari procjenjuju da bi se njihovo tržišno učešće moglo udvostručiti u narednih deset godina. [7]

ISLAMSKO BANKARSTVO U DRUGIM ZEMLJAMA

Slični trendovi bilježe se i u Pakistanu, gdje je udio islamskog bankarstva u ukupnom bankarskom sistemu porastao na više od 7% u odnosu na samo 0,5% u 2002. godini. Trenutno, po šerijatskom pravu posluje šest banaka sa oko pola miliona klijenata, a Pakistan planira da udio islamskog u ukupnom bankarskom sistemu dostigne 12% do 2015. godine. Najveći potencijal za rast se vidi u ruralnim područjima, gdje klijenti tradicionalno izbjegavaju konvencionalne banke i gdje su islamske banke obavezne da otvore 20% svih novih filijala. Sa druge strane, Indonezija koja je sa populacijom od preko 210 miliona stanovnika najmnogoljudnija muslimanska zemlja, u ovom segmentu finansijskog tržišta daleko zaostaje za Malezijom, pa indonežanski zvaničnici nastoje da kroz intenzivniji razvoj islamskog bankarstva mobilišu domaću privredu i podstaknu ekonomski rast. Iako su islamske bankarske aktive rasle za 38% godišnje u periodu od 2005. do 2009. godine, a 47% prošle godine, one i dalje pokrivaju manji dio domaćeg finansijskog sektora. Broj vlasnika bankarskih računa u islamskim bankama povećao se sa 300.000 u 2001. na 8,5 miliona klijenata krajem juna ove godine, a globalno tržište sukuka postalo je za Indoneziju alternativni izvor finansiranja investicionih projekata, naročito u razvoju infrastrukture. Međutim, dok su islamske finansije u Maleziji dostigle 22% tržišnog udela ukupnog bankarskog sektora, u Indoneziji ovaj udeo iznosi tek 3%. [7]

RAZLIČITA ISKUSTVA U EVROPI

Prema prošlogodišnjoj studiji firme *A. T. Kearney*, u poslovanju prilagođenom islamskom pravu banke u Evropi mogu računati na više od 11 miliona potencijalnih klijenata, što je oko 70 posto ukupnog broja evropskih muslimana. Na primer, *Raiffeisen Zentralbank* nudi muslimanima u Austriji bankovni račun u skladu s islamskim propisima, budući da statistika pokazuje da tamošnji muslimani, uprkos manjoj zaradi, štede u prosjeku znatno više od ostalih građana. Korist od toga zasad imaju uglavnom turske banke, koje su u Austriji pokrenule takozvano "etničko bankarstvo". Ovakav način poslovanja, usmjeren prema privatnim korisnicima a ne institucionalnim ulagačima i poslovnim korisnicima, mogao bi ostvariti veći uspjeh u svim zemljama sa velikim udjelom muslimanskog stanovništva. [7]

Islamsko bankarstvo u Evropi je najrazvijenije u Velikoj Britaniji. Grupacija *Lloyds TSB* je nakon osnivanja *Islamic Bank of Britain* postala vodeća u uslugama u skladu sa islamskim zakonom. Generalno, broj klijenata takvih usluga je u Britaniji od 2005. do 2006. porastao čak za 120 odsto, broj otvorenih računa za 200 odsto, a broj štednih uloga za 76 procenata, dostigavši iznos od 83,9 miliona funti. Britanija je krajem prošle godine najavila namjeru da bude prva zapadna država koja će izdavati islamske obveznice - sukuk. Budući da islamski zakon zabranjuje isplatu kamata, obveznice sukuk nose profit ili rentu na temeljnu imovinu, pri čemu obveznica predstavlja deo vlasništva nad tom imovinom. To je tržište sve šire i likvidnije, a trenutno je vredno 40 milijardi funti, dok bi njegova vrednost na globalnom nivou mogla dostići oko 250 milijardi funti. Britanska vlada želi i da ustoliči London kao evropsko središte za islamske finansije. Kako je u Evropi sve više emigranata iz arapskog svijeta, raste i broj islamskih banaka: u Njemačkoj i Francuskoj ih je pet, a u Velikoj Britaniji čak dvadeset tri različite banke koje posluju u skladu sa šerijatom. I ne samo to: evropske klijente privlači i transparentnost poslovanja, jer su banke dužne precizirati u što će tačno investirati njihov novac. [8] Trebaju li se "tradicionalne" finansijske institucije Zapada zabrinuti? Što se tiče našeg regiona, jedina islamska banka je Bosna Bank International sa sjedištem u Sarajevu. Poznato je da je to banka koja je ušla sa najvećim osnivačkim kapitalom u toj zemlji od svih ostalih banaka pojedinačno.

U posljednje vrijeme poseban interes iskazuju japanske banke, poput *Bank of Tokyo-Mitsubishi UFJ* koja je investirala u malezijsku investicionu banku CIMB, čiji je udio u svjetskom poslovanju sa islamskim obveznicama ili sukucima čak 30 posto. I japanski finansijski gigant *Sumitomo Mitsui Banking Corp.* podržao je izgradnju rafinerija u Saudijskoj Arabiji 2006. godine, a u Kuvajtu prošle godine, u sklopu svoje strategije uključivanja u finansijske tokove u islamskom svijetu i ulaganja u petrohemijsku industriju i velike projekte na Bliskom Istoku. Danas se procjenjuje da u 75 zemalja svijeta posluje oko 300 islamskih banaka. Zanimljivo da je kao odgovor na prognozirani rast islamskog bankarstva, belgijska banka KBC kreirala "katolički fond", koji se u svojoj ulagačkoj politici ravna prema načelima katoličanstva.

ZAKLJUČAK

Veliki dio zasluga za razvoj savremenog islamskog finansijskog sistema pripada teoretičarima islamske ekonomije. Oni su razvili poseban teorijski pristup koji je pomogao praktičnoj implementaciji cijelog koncepta. Prvi studij islamske ekonomije uveden je 1967. godine na *Umm Durman Islamic University* u Sudanu. Danas se islamska ekonomija izučava na mnogim univerzitetima u svijetu – kako na Istoku, tako i na Zapadu. Ona, u osnovi, nastoji da u ekonomsku teoriju ugradi etičke i moralne principe islama kao religije. Stoji na stanovištu da ekonomsko ponašanje nije jedino motivirano ličnom korišću ili gubitkom. Ljudska bića motivirana su i etičkim principima u kojima su moralni stavovi često ispred materijalnih, a ostvarenje viših ciljeva je iznad materijalne koristi. Dobrobit zajednice nije nužno podređena dobrobiti pojedinca. Ona nastoji pomiriti ova dva “interesa” i isključiti konkurentski odnos među njima. Kao što smo svjedoci današnjeg stanja u cijelom svijetu, kada je riječ o postojećim bankama i poslovanju u opšte, možemo slobodno reći da očigledno nema alternative za rješavanja svih problema koji postoje, osim sa islamskim poslovanjem.

BIBLIOGRAFIJA

1. El-Karadavi, J. (1997) *Halal i haram u islamu*, Sarajevo: Ljiljan (Islamica).
2. En-Nedevi, E. A. (2003) *Šta je svijet izgubio dekadencijom muslimana*, Novi Pazar: El-Kelimeh.
3. Korkut, B. (1991) *Prevod Kur'ana*, Medina: Kompleks Hadimu-l-Haremejni-š-Šerifejni-l-Melik Fahd za štampanje Mushafi Šerifa.
4. Sadeq, A. M. (1996) *Finansiranje Ekonomskog Razvoja*, Sarajevo: El-Kalem.
5. Usmani, M. T. (2003) *Uvod u islamske finansije*, Živnice: Selsebil.
6. http://bbibanka.com.ba/web/index.php?option=com_content&view=article&id=56&Itemid=199&lang=ba
7. <http://www.bifonline.rs/tekstovi.item.602/islamsko-bankarstvo-nebeska-udica.html>
8. <http://www.kamatica.com/vesti/2092/islamske-banke-sve-popularnije>